

ЛІТЕРАТУРА

1. Грабович Г. У пошуках великої літератури / Григорій Грабович // Грабович Г. До історії української літератури. – К. : Критика, 2003. – С. 535–574.
2. Рудницький Л. Література з місією. Спроба огляду української еміграційної прози / Леонід Рудницький // Слово і час. – 1992. – № 2. – С. 41–45.
3. Кейван Марія Адріяна. Карвендель. Повість / Марія Адріяна Кейван. – Едмонтон : Kiev Printers, 1971. – 232 с.
4. Кейван Марія Адріяна. Пливе-шумить ріка. Повість / Марія Адріяна Кейван. – Едмонтон : [б. в.], 1985. – 330 с.
5. Гундорова Т. І. Кітч і література. Травестії / Тамара Іванівна Гундорова. – К. : Факт, 2008. – 284 с.
6. Славутич Яр. Анотована бібліографія української літератури в Канаді. Канадські книжкові видання 1908–1986 / Яр Славутич. – Едмонтон : Славута, 1987. – 166 с.

УДК 821.01-Гоголь

Сквіра Н.М.
(Київ, Україна)

АРХЕТИП ВОГНЮ В ПОЕТИЦІ ПІЗЬНОГО ГОГОЛЯ (на прикладі другого тому «Мертвих душ»)

У статті досліджується архетип вогню як одна з визначальних рис поетики пізньої творчості Гоголя. Смісловий стрижень акту спалення як естетично-культурного феномену є полівалентним і може бути представлений такими формулами, як: спалення–жертва, спалення–ритуал, спалення–катарсис, спалення–оновлення, спалення–«трансценденція софійності», спалення–пам'ять про автора.

Ключові слова: архетип, спалення, рецепція, поетика, поетична формула.

В статье исследуется архетип огня как одна из определяющих черт поэтики позднего творчества Гоголя. Смысловый стержень акта сожжения как эстетическо-культурного феномена поливалентен и может быть представлен такими формулами, как: сожжение–жертва, сожжение–ритуал, сожжение–катарсис, сожжение–обновление, сожжение–«трансценденция софийности», сожжение–память об авторе.

Ключевые слова: архетип, сожжение, рецепция, поэтика, поэтическая формула.

The archetype of fire as one of the main traits of Gogol's late works is investigated in the article. The author notes that a semantic bar of the act of the incineration as an esthetical and cultural phenomenon is polysemantic and can be presented by such formulas as: incineration–victim, incineration–ritual, incineration–catharsis, incineration–renovation, incineration–memory about the author.

Key words: archetype, burning, reception, poetics, poetic formula.

© Сквіра Н.М., 2011

Спалення другого тому «Мертвих душ» до нашого часу породжує дискусії, легенди, гіпотези. У сучасному гоголезнавстві співіснує кілька версій знищення другої частини поеми Миколою Гоголем:

- 1) *спалення як такого не було, адже автор не написав закінчення поеми;*
- 2) *Гоголь написав другий том «Мертвих душ» і спалив його;*
- 3) *письменник випадково спалив другу частину поеми (В. Гінніс).*

Беручи до уваги спогади єдиного свідка – слуги Семена – про спалення другого тому «Мертвих душ» у 1852 р., записані М. Бергом, М. Погодіним і лікарем О. Тарасенковим, відзначимо, що їх зміст, опис намірів і поведінки Гоголя під час спалення виключають випадковість: «За десять днів до смерті, в ніч з 11 на 12 лютого, Гоголь у присутності слуги Семена спалив рукописи. Вночі на вівторок (з 11-го на 12-е лютого) він довго молився один у своїй кімнаті. У три години покликав хлопчика і запитав, чи тепло в іншій половині покоїв. “Свіжо”, – відповів той. – “Дай мені плаща, ходімо, мені потрібно там розпорядитися”. І він пішов, зі свічкою в руках, хрестячись у кожній кімнаті, крізь яку проходили. Прийшовши, звелів відкрити трубу, якомога тихіше, щоб нікого не розбудити, і потім подати з шафи портфель. Коли портфель принесли, він вийняв звідти жмут зошитів, перев’язаних тасьомкою, поклав її в піч і запалив свічкою зі своїх рук. Хлопчик, здогадавшись, впав перед ним на коліна і сказав: “Пане! Що це ви? Перестаньте!” – “Не твоє діло, – відповів він. – Молися!” Хлопчик почав плакати і просити його. Тим часом вогонь згасав після того, як обгоріли кути зошитів. Він помітив це, вийняв зв’язку з печі, розв’язав тасьомку і уклад аркуші так, щоб легше було зайнятися вогню, запалив знову і сів на стільці перед вогнем, чекаючи, поки все згорить і зітліє. Тоді він, перехрестившись, повернувся до своєї кімнати, поцілував хлопчика, ліг на диван і заплакав» [12: 49]. Важко не погодитися з Ю. Манном, який слушно зазначає, що «випадкові, непотрібні рукописи так не спалюють. Це була дійсно мученицька, фатальна драма, яку переживав Гоголь, і припускати, що це зроблено помилково, не доводиться» [13]. Які саме рукописи спалив Гоголь – достеменно невідомо. Нема й достовірних свідчень про те, чи письменник закінчив другий том «Мертвих душ» [18].

4) *автор дописав другий том поеми, але в останні дні життя твір викрали.* Одним із авторів міфу про спалення другої частини та володарем твору, на думку норвезького славіста Гейра Х’етсо, міг бути гр. Олександр Толстой, у будинку якого перебував Гоголь в останні дні свого життя [16: 139]. 10 лютого 1852 р. Гоголь попросив О. П. Толстого передати рукописи митрополитові Філарету, щоб той вирішив, що варто друкувати після смерті письменника. Толстой, як відомо, відмовився, щоб не підтримувати у Гоголя думку про смерть.

Цю версію, зокрема, обґрунтувала та підтримала О. Смирнова-Чикина. Дослідниця висноує: «Боротьба закінчилася злочином: супротивники Гоголя знищили чернетки рукопису останньої редакції II тому “Мертвих душ”» [14: 189]. Ю. Манн, різко критикуючи аргументацію О. Смирнової-Чикиної, у своїй статті «Пафос спрощення (О. Смирнова-Чикина “Легенда про Гоголя”）」 зазначав: «Ми не вважаємо, що всі питання, пов’язані з останніми роками життя і діяльності Гоголя, з’ясовані та остаточно вирішені. Але одна справа конкретного аналізу важких, суперечливих біографії й творчості Гоголя тих років і інша справа – довільне звільнення письменника від цих протиріч і цієї складності» [9: 262].

Утім, існують також інші версії щодо долі другого тому поеми. Одні дослідники припускають, що він був викрадений у Гоголя його друзями, котрі знали, що продовження поеми слабке. Інші переконують, що друзі його привласнили, аби Гоголь не спалив твір, треті взагалі впевнені: другий том «Мертвих душ» існує й нині, принаймні у списках, яких на сьогодні налічують близько 30.

Час від часу з'являються дослідження, у яких спалення твору інтерпретується як наслідок релігійного божевілля Гоголя чи результат його духовної хвороби. Це – черговий міф. Доказами можуть слугувати свідчення лікаря О. Тарасенкова чи першого біографа Гоголя П. Куліша про задовільний психічний стан письменника в останні дні життя [8: 262–267].

Провівши детальний аналіз історії листування письменника, коментарів Аксакових, Л. Арнольдї, о. Матвія Константиновського, О. Смирнової, С. Шевирьова, доцільно стверджувати, що спалення другої частини поеми відбулося, але згорів не чистовик, а чергова редакція твору, знищеного в 1845 р. Можна припустити, що вона включала перероблені та розширені 4 розділи (свідчення про це знаходимо у спогадах Л. Арнольдї, Аксакових, О. Смирнової), 5-й (заключний) розділ (не змінювався), незавершені 2-3 розділи, у яких фігурували священник, губернатор (про що згадує о. Матвій Константиновський, С. Шевирьов).

Аналіз епістолярію письменника, спогадів сучасників, котрі підтверджують написання та читання поеми, на нашу думку, засвідчує спалення останньої (ймовірно, незакінченої, адже Гоголь постійно переписував, дописував, вносив зміни у текст) редакції другого тому «Мертвих душ».

Другу частину поеми можна віднести до категорії *дефектних текстів* (за С. Гончаровим), що пов'язується як із знищенням окремих розділів, так і з імовірними знахідками останніх. Твір апелує також до означення «літературна містифікація», яка є своєрідним засобом «літературної полеміки, суспільно-політичної сатири й антицензурного маскування» [10: 126].

Досліджуючи рецепцію другого тому «Мертвих душ», ми також оперуємо поняттям «відкритої форми» (Г. Вельфлін, У. Еко), яке виступає в ролі універсальної властивості твору реалізовуватися за допомогою підключення рецептивної свідомості, внаслідок чого заповнюється його потенційна смислова багатозначність. Мета «діалогу» читача та автора – створення нового естетичного об'єкту. При цьому відбувається актуалізація незавершеності, багатозначності структурно-семантичного поля. У свою чергу, імпровізація та руйнування меж наслідування класики, збій рецептивних очікувань, власне, призводить до посткласичного «літературного спалаху», коли повністю руйнуються усталені погляди на текст як структурну цілісність.

Так чи інакше відкритим може бути будь-який навіть завершений твір, адже рецепієнт підключається до його ідейно-смислового коду, витворюючи свої трактування того чи іншого епізоду. За концепцією Еко, гоголівський твір також можна віднести до так званого твору в русі, коли реципієнт, усвідомлюючи лакуни структури, семантико-символічного плану, прагне доповнити чи реалізувати інтенції автора.

Вірогідно, що найбільшу таїну знищення продовження поеми, як і ключ до неї, можна віднайти у свідченнях самого автора, зроблених ще після першого спалення твору у 1845 р.: «Затем сожжен второй том М<ертвых> д<уш>, что так было нужно. “Не оживет,

аще не умрет», говорит апостол. Нужно прежде умереть, для того чтобы воскреснуть. Не легко было сжечь пятилетний труд, производимый с такими болезненными напряжениями, где всякая строка досталась потрясением, где было много того, что составляло мои лучшие помышления и занимало мою душу. Но всё было сожжено, и притом в ту минуту, когда, видя перед собою смерть, мне очень хотелось оставить после себя хоть что-нибудь, обо мне лучше напоминающее. Благодарю бога, что дал мне силу это сделать. Как только пламя унесло последние листы моей книги, ее содержание вдруг воскреснуло в очищенном и светлом виде, подобно фениксу из костра, и я вдруг увидел, в каком еще беспорядке было то, что я считал уже порядочным и стройным. <...> Нет, бывает время, когда нельзя иначе устремить общество или даже всё поколение к прекрасному, пока не покажешь всю глубину его настоящей мерзости; бывает время, что даже вовсе не следует говорить о высоком и прекрасном, не показавши тут же ясно, как день, путей и дорог к нему для всякого. Последнее обстоятельство было мало и слабо развито во втором томе Мертвых душ, а оно должно было быть едва ли не главное; а потому он и сожжен» [5 (VIII: 297–298)].

Архетип вогню неодноразово ставав предметом уваги дослідників творчості Гоголя [3]. Осмислення феномену вогню у життєтворчості письменника, безумовно, зводиться до потрактування цього явища у релігійно-філософській та психологічній думці.

Притаманний творчості Гоголя християнський модус дозволяє інтерпретувати спалення продовження поеми у широкому духовному контексті, котрий увиразнюється через лист Гоголя «Про театр, про однобічний погляд на театр і взагалі про однобічність» (1845 р.). У нашому випадку найпоказовішою є аргументація письменником вибору вірша Пушкіна «В часы забав иль праздной скуки...», зосередження автора на функціональній природі критики: «Вот на какое стихотворенье Пушкина укажет критик-христианин! Тогда критика его получит смысл и сделается добро: она еще сильнее укрепит самое дело, показавши, как даже и тот человек, который заключал в себе все разнородные верования и вопросы своего времени, так сбивчивые, так отдаляющие нас от Христа, как даже и тот человек, в лучшие и светлейшие минуты своего поэтического ясновидения, исповедал выше всего высоту христианскую» [5 (VIII: 276)], – а також на останній строфі вірша:

Твоим огнем душа палима
Отвергла прах земных сует,
И внемлет арфе серафима
В священном ужасе поэт, –

де наявний мотив вогню як внутрішнього єства.

Наше припущення корелює з потрактуванням Д. Мережковського, котрий у своєму дослідженні «Гоголь. Творчість, життя та релігія» наголошував: «Остання ціль християнства для Гоголя – це всесвітня “просвіта”. “Освічувати не значить навчити, чи наставити, чи вивчити, чи навіть просвітити, але всю наскрізь висвітлити людину у *всіх її силах, а не в одному розумі* (отож, ми могли б додати, і не лише в дусі, а й у плоті, не лише в небесному, а й у земному), пронести *всю природу її* крізь якийсь **очисний вогонь** (виділено нами. – Н. С.). Слово це взято з нашої церкви: “Світло Христове просвітлює всіх!”» [11: 156].

Згідно з біблійним тлумаченням, спалення виступає своєрідним випробуванням: «... Діло кожного виявиться... бо виявляється вогнем; сам же **вогонь і випробує діло кож-**

ного, – яким воно є (виділено нами. – Н. С.). Коли чиясь діло, яке він збудував, устоїть, той одержить нагороду, а чия діло згорить, той зазнає шкоди; утім, сам він спасеться, та наче через вогонь» [1 Кор. 3: 13–15], – і, звісно, корелює із вчинком Гоголя, котрий досконало знав Святе Письмо.

Спалення другої частини поеми «Мертві душі» асоціюється, за письменником, із актом перетворення тексту книги в інший: «...ее содержанье вдруг воскреснуло в очищенном и светлом виде, подобно фениксу из костра...» [5 (VIII: 297)]. Прикметно, що французький психолог Гастон Башляр у «Фрагментах Поетики Вогню» розглядає стихію вогню як одне з універсальних начал, котре здатне викликати біофілічні та некрофілічні реакції психіки письменника, означені у дослідженнях ученого як «поклик вогню», чи «комплекс Емпедокла», а Фенікс трактує як витвір літератури, символ відродження Всесвіту, архетип «уявлення вогню»: «Для поета Фенікс – це зліт краси, процес “народження” в поетичному світі. А смерть Фенікса потрібна лише для того, щоб започаткувати наступне народження нового творіння, з точки зору поетики, ще красивішого. Фенікс, таким чином, – літературне створіння, витвір підсилювальної літератури» [1: 45]. Спалити текст, щоб оновити його, – саме це було основним завданням Гоголя: «Затем сожжен второй том “Мертвых душ”, что так было нужно. “Не оживет, аще не умрет”, – говорит апостол. Нужно прежде умереть, для того, чтобы воскреснуть...» [5 (VIII: 297)]. У своєму примірнику Біблії Гоголь на полях цих рядків записав: «Мертвые, воскреснув, получают им присущий образ» [4: 244].

Своєрідним ритуалом перед «кратером Етни», за Башляром, можна вважати «випробування вогнем» продовження «Мертвих душ». Феномен спалення другого тому поеми, як і інших світових літературно-мистецьких творів, потрактовується через обґрунтовану дослідником Поетику знищення, центральним образом якої є Емпедокл: «Коли письменник починає писати про вогонь (у Гоголевому випадку не лише писати, а й спалювати. – Н. С.), у глибині душі він мріє про долю Емпедокла», а «кінцівка процесу творення і кінець життя розглядаються нарівні із життям Емпедокла» [1: 133].

У філософському вченні Геракліта Ефеського (530–470 рр. до н. е.) вогонь представлений як динамічне первоначало світу. Ф. Х. Кессіді слушно зазначає, що «Геракліт побачив у світовому вогні єдність протилежностей животворного й смертоносного начал: вогонь подібно до боротьби не лише руйнує, а й створює; не лише спалює й губить, а й дає життя всьому» [6: 114].

Феномен знищення творів С. Кримський ототожнював зі станом еквіноксу, що пов’язується з кульмінацією пізнання, трансценденцією софійності, під час якої можуть відбуватися драматичні події, кризи. Подібні випадки, на думку філософа, часто трапляються серед творців. Так, Тома Аквінський, подібно до Гоголя [20], «раптово в грудні 1273 р. відчув таке, що оголосив усі свої праці “соломою”, припинив роботу над 3-м томом “Суми теології” і через три місяці вмер. Відмовився від усієї своєї творчості Л. Толстой і, покинувши “Ясну поляну”, помер на провінційній станції» [7: 79].

Евіденційність вчинку Гоголя пояснюється підсвідомими інтенціями спалення продовження твору, передчуттям небезпеки «зазирання в безодню» (за С. Кримським), наявністю своєрідної таїни, відкриття якої спроможне бентежити майбутні покоління питаннями: «А чому ж спалив?», «А що ж було написано?»... Спалення, за Гоголем, – своєрідне оживлення, нове життя для твору, незгасна пам’ять про автора («Мое имя

после меня будет счастливее меня...»). «Рукописи не горят», – так скаже булгаковський Воланд, немов підтверджуючи безсмертя літературних творів і Гоголя, і його попередників. Спалення Майстром свого роману – свого роду контекстуальна ампліфікація, витоки якої сягають як драми спалення М. Булгаковим у 1930 р. ранньої редакції «Майстра та Маргарити», так і знищення Гоголем другого тому «Мертвих душ».

Вогонь як рушійна сила, першопричина набуває значення архетипу у творчості Гоголя. О. Руткевич у передмові до книги К. Юнга «Архетип і символ», аналізуючи психологічні та психіатричні особливості методів швейцарського психіатра, оперує поняттям «священний вогонь», котре є дотичним для висвітлення нашого питання у психологічному ракурсі: «Він (К. Юнг. – Н. С.) відзначає, що у пророків, поетів, містиків, засновників сект і релігійних рухів спостерігається той самий стан, який психіатр діагностує у хворих, котрі надто близько підійшли до священного “вогню” – так, що психіка не витримала, відбувся розкол особистості. У пророків і поетів до їхнього власного голосу часто підмішується голос, який виходить із глибин немов іншої особистості, але їхній свідомості вдається оволодіти цим змістом і надати йому художньої чи релігійної форми. Різні відхилення трапляються також у них, та натомість наявна інтуїція, “котра превалює над свідомим розумом”; вони уловлюють певні “праформи”. З часом Юнг назвав ці праформи архетипами колективного несвідомого [19: 6].

Архетипна «неминучість» теми «вогняної творчості» не лише пронизує сюжетні фаktури новоявлених текстів післяголівської епохи, а й нерідко набуває форми ритуалу. У ролі прикладу може фігурувати символічна оповідь В. Хлебнікова про винайдений ним спосіб читання: «...Я взяв “Искушение святого Антония” Флобера и прочитал его всего, зажигая одну страницу и при свете прочитывая другую; множество имен, множество богов мелькнуло в сознании, едва волнует, задевая одни струны, оставляя в покое другие, и потом все эти веры, почитания, учения земного шара обратились в черный шуршащий пепел. Сделав это, я понял, что я должен был так поступить. <...> Стало легко и свободно... Только обратив ее (книгу – Н. С.) в пепел и вдруг получив внутреннюю свободу, я понял, что это был мой какой-то враг [15 (IV: 115–116)]. В окремих віршах поет також оспівує вогонь як запоруку оновлення, очищення («Бій у лубку» тощо).

Нерідко рецепційна авторська стратегія зумовлена ампліфікацією символічних рамок контексту гоголівського вчинку (спалення) й базується на встановленні діалогу між автором і читачем або на співтворчості. Прикметним зразком такого розширення семантичного поля може слугувати стаття М. Цветаєвої «Мистецтво при світлі совісті» (1932 р.), у якій означена концепція мистецтва та роль творця. Так, поетеса, аналізуючи епізод спалення «в каміне шереметевського дома рукописи. Второй части “Мертвых Душ”», фокусує наш погляд передусім на моральній самопожертві письменника: «Эти полчаса Гоголя у камина больше сделали для добра и против искусства, чем вся долголетняя проповедь Толстого. Потому что здесь дело, наглядное дело рук, то движение руки, которого мы все жаждем и которого не перевесит ни одно “душевное движение”».

Можеť быть, мы бы второй частью “Мертвых Душ” и не соблазнились. Достоверно – им бы радовались. Но наша та бы радость им ничто перед нашей этой радостью Гоголю, который из любви к нашим живым душам свои Мертвые – сжег. На огне собственной совести.

Те были написаны чернилами.

Эти – в нас – огнем» [17 (V: 355–356)].

Отож, феномен спалення, стихія вогню у життєтворчості Гоголя піддається трактуванню лише за допомогою детального аналізу літературної спадщини письменника, свідчень сучасників, осмислення літературної традиції спалення творів «догоголівського» та «постгоголівського» періоду, а також залучення релігійно-філософського вчення, психологічних архетипних концепцій К. Юнга, Г. Башляра тощо. Перефразовуючи слова дослідника про Ніцше, співвіднесемо їх із життєтворчістю Гоголя: «Реальне життя у Гоголя – це життя самих героїв. Гоголь – заручник надмірних образів, він *викарбовує* вогняні слова. Ці гнівливі слова він промовляє не перед зібранням, а перед Етною, яку вигадав повсталий Емпедокл. Якщо говорити голосно, вірить він, то можна сказати усім спокусам “ні”».

Постулюючи ідею про спалення чергової редакції другого тому «Мертвих душ» у 1845 р., котра включала перероблені та розширені 4 розділи, 5-й (заключний) розділ, незавершені 2–3 розділи, у яких фігурували священик, губернатор, варто враховувати очевидні факти й конкретні свідчення як Гоголя, так і його сучасників про останні роки життєтворчості письменника, можливі причини спалення продовження поеми, а також конфлікт релігійного та творчого. Слушною є думка М. Бердяєва про те, що «релігійно вище ставилося відречення від творчості, чиста послухність. З цього виросла релігійна драма Ботічеллі, Гоголя. Творчість допускається, коли вона має релігійно-службовий характер, коли вона може бути засобом для справи спасіння. І через усю долю культури проходить релігійний дуалізм. Людина звертається до творчості культури, коли вона релігійно найхолодніша, коли вона забуває про справу спасіння, про єдину потребу. І коли релігійний вогонь знову запалюється в ній, коли вона звертається до Бога, вона відходить від творчості культури. Релігійне життя приречене на те, щоб не бути творчим, творчість же приречена на те, щоб бути нерелігійною. Створюється нестерпний для нашої свідомості стан» [2: 191].

Опріявлені вище аргументи свідчать про наявність архетипу вогню як однієї з визначальних рис поетики пізньої творчості Гоголя, а також своєрідної ціннісно-ієрархічної форми, котра має здатність актуалізуватись відповідно до соціально-культурного простору. Відповідно смисловий стрижень акту спалення як естетично-культурного феномену є полівалентним і може бути представлений такими формулами, як: спалення–жертва, спалення–ритуал, спалення–катарсис, спалення–оновлення, спалення–«трансконденція софійності», спалення–пам'ять про автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башляр Гастон. Фрагменти Поетики Вогню / Пер. з фр. Р. В. Мардера / Гастон Башляр. – Харків : Фоліо, 2004. – 143 с.
2. Бердяев Н. А. Основы религиозной философии / Н. А. Бердяев // Вестник Русского Христианского Движения. – № 192. – 2007. – С. 169–194.
3. Вайскопф М. Я. Сюжет Гоголя. Морфология. Идеология. Контекст. – 2-е изд., испр. и расшир. / Михаил Яковлевич Вайскопф. – М. : РГГУ, 2004. – 686 с. ; Козлова А. В. Художественные функции мотива огня в повести Н. В. Гоголя «Тарас Бульба» / А. В.

Козлова // VIII Всероссийская конференция студентов, аспирантов и молодых ученых (с международным участием) «Наука и образование» (19–23 апреля 2004 г.). – Т. 2. – Ч. 1. – С. 201–206 ; Лавочкина О. П. Мотив огня в «Выбранных местах из переписки с друзьями» Гоголя / О. П. Лавочкина // Гоголевский сборник. – Вып. 2 (4). – СПб., Самара : Изд-во СГПУ, 2005. – С. 161–168 тощо.

4. Виноградов И. А. Карандашные пометы и записи Н. В. Гоголя в славянской Библии 1820 года издания / И. А. Виноградов, В. А. Воропаев // Евангельский текст в русской литературе XVIII–XX веков. Цитата, реминисценция, мотив, сюжет, жанр : [сб. науч. тр.]. – Петрозаводск, 1998. – Вып. 2. – 1998. – С. 234–249.

5. Гоголь Н. В. Полное собрание починений : В 14 т. / Николай Васильевич Гоголь. – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1937–1952.

6. Кессиди Ф. Х. Гераклит / Феохарий Харлампиевич Кессиди. – М. : Мысль, 1982. – 200 с. – (Мыслители прошлого).

7. Крымский С. Б. Запити філософських смислів / Сергій Борисович Кримський. – К. : Вид. ПАРАПАН, 2003. – 239 с.

8. Кулиш П. Записки о жизни Николая Васильевича Гоголя, составленные из воспоминаний его друзей и знакомых и из его собственных писем : В 2 т. / П. А. Кулиш. – СПб. : В типографии Александра Якобсона, 1856. – Т. 2. – 302 с.

9. Манн Ю. В. Пафос упрощения (Е. Смирнова-Чикина «Легенда о Гоголе») / Ю. В. Манн // Новый мир. – № 8. – 1959. – С. 257–262.

10. Масанов Ю. Литературные мистификации / Ю. Масанов // Советская библиография. – № 1 (18). – 1940. – С. 126–145.

11. Мережковский Д. С. Гоголь. Творчество, жизнь и религия / Дмитрий Сергеевич Мережковский. – СПб. : Пантеон, 1909. – 234 с.

12. Погодин М. П. Кончина Гоголя / М. П. Погодин // Москвитянин. – 1852. – № 5. – Т. 7. – С. 47–50.

13. Рукописи горят. 150 лет назад Гоголь сжег второй том «Мертвых душ». Интервью с Ю. Манном [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://gogol.boom.ru/ogogole/stati/mann/goryat.htm>. – Заголовок з екрану.

14. Смирнова-Чикина Е. Легенда о Гоголе (К истории II тома «Мертвых душ») / Е. Смирнова-Чикина // Октябрь. – 1959. – № 4. – С. 175–189.

15. Хлебников В. Собрание произведений : В 5 т. / Под общей редакцией Ю. Тынянова и Н. Степанова / Велимир Хлебников. – Л. : Издательство писателей в Ленинграде, 1928–1933.

16. Хьетсо Г. Что случилось со вторым томом «Мертвых душ»? / Г. Хьетсо // Вопросы литературы. – 1990. – № 7. – С. 128–139.

17. Цветаева М. Искусство при свете совести / Марина Цветаева // Цветаева М. Собрание сочинений : В 7 т. – Т. 5. Автобиографическая проза. Статьи. Эссе. Переводы / Сост., подгот. текста и коммент. А. Саакянц и Л. Мнухина. – С. 346–374.

18. Чижов В. П. Последние годы Гоголя / В. П. Чижов // Вестник Европы. – 1872. – № 7. – С. 448 ; Кулиш П. Записки о жизни Николая Васильевича Гоголя, составленные из воспоминаний его друзей и знакомых и из его собственных писем : В 2 т. / П. А. Кулиш – СПб. : Типография Александра Якобсона, 1856. – Т. 2. – С. 262 ; Машинский С. Гоголь : 1852–1952 / С. Машинский. – М. : Изд-во культ.-просвет. лит., 1951. – С. 230 тощо.

19. Юнг К. Г. Архетип и символ / Карл Гюстав Юнг. – М. : Renaissance, 1991. – 297 с.

20. Як відомо, Гоголь зізнавався у листі до О. Смирнової від 25 липня 1845 р.: «Друг мой, я не люблю моих сочинений, доселе бывших и напечатанных, и особенно «Мертвых душ» [5, XII, с. 504].

УДК 821.14.01

Янковски А.
(Кельце, Польща)

ПРОБЛЕМА САМОИДЕНТИФИКАЦИИ В ПОВЕСТИ МАРКА ГИРШИНА «ДНЕВНИК ПРОСТАКА. СЛУЧАЙ В ГОСТИНИЦЕ НА 44-Й УЛИЦЕ»

Предметом аналізу у даній статті є проблема самоідентифікації у повісті „Щоденник простака. Випадок у готелі на 44-й вулиці” Марка Гіршина – одного з менш відомих представників російської емігрантської прози третьої хвилі. В аналізі твору автор статті концентрує свою увагу на складному процесі адаптації героїв повісті у американській чужині.

Ключові слова: *Марк Гіршин, третя хвиля російської еміграції, російська емігрантська проза на вигнанні, щоденник*

Предметом анализа настоящей статьи является проблема самоидентификации в повести „Дневник простака. Случай в гостинице на 44-й улице” Марка Гиршина – одного из менее известных представителей русской эмигрантской прозы третьей волны. В анализе произведения автор статьи концентрирует свое внимание на сложном процессе адаптации героев повести на американской чужбине.

Ключевые слова: *Марк Гиршин, третья волна русской эмиграции, русская эмигрантская проза в изгнании, дневник.*

The paper presents the analysis of the problem of self-identity in “The Diary of a Simpleton: Murder on 44th Street” by Mark D. Girshin, one of lesser-known prose writers of the third wave of Russian immigration. The author of the paper concentrates on a complex adaptation process of heroes’ in M. Girshin’s novels in American exile.

Key words: *Mark Girshin, third wave of Russian immigration, Russian prose writers in exile, diary*

Марк Данилович Гиршин (1928) принадлежит к тем представителям русской эмиграции третьей волны, которые, подвергаясь политическим преследованиям, разнообразным запретам, национальным и религиозным гонениям, покинули брежневскую Россию в начале 70-х годов. В одном из интервью, данном, Сергею Довлатову, он признался: «Я уехал, чтобы стать писателем, и стал им, осуществив несложный выбор между тюрьмой и Нью-Йорком. Единственной целью моей эмиграции была творческая свобода. Никаких других идей у меня не было, у меня даже не было особых претензий к властям: был одет,

© Янковски А., 2011